

LEDARE

Ledare: Kolumn/Hans Bergström. Energikrisen i USA: Följ och lär

PUBLICERAD 2001-01-26

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

Skaffa nyhetsbrev

Tillträdande presidenter tror alltid att de ska kunna hålla sin agenda från valkampanjen, att deras prioritering också blir kongressens och nationens. Regelmässigt blir de överraskade av händelser de inte kontrollerar. Energifrågan kan bli en sådan för president Bush.

Mest konkret handlar det om Kalifornien. Denna USA:s särklassigt största delstat och mest dynamiska region, ledaren in i den nya elektroniska tidsåldern, tvingas stänga av strömmen!

Detta är påtagligt nog. Företag börjar lämna Kalifornien och de som har en chans att välja var de ska förlägga investeringar söker sig annorstädes. Inte bara att elförsörjningen i Kalifornien är ytterst osäker. Energin är också på väg att bli extremt dyr.

De två ledande distributionsföretagen - Southern California Edison samt Pacific Gas and Electric - är därtill nära bankrutt. Bakgrunden är att Kalifornien gjorde en halv avreglering av sin elmarknad för några år sedan. Producentpriserna släpptes fria, men konsumentpriset låstes av delstatslagstiftning. Därtill förbjöds mellanleden av distributionsbolag att sluta långa kontrakt till fast pris med elproducenterna. Delstatspolitikerna menade att sådana kontrakt skulle begränsa konkurrensen.

Distributionsföretagen tvingas därför köpa el till i dag skyhöga priser på spotmarknaden, för att sälja vidare till låga, låsta priser till sina kunder. Detta är Ebberöds bank. Det leder obevekligt mot konkurs. Redan har de båda stora ställt in betalningar på sina lån. Därför vägrar, naturligt nog, producenter att sälja råkraft - de vet ju inte om de får betalt. Krisen blir akut.

Konkurs för de två distributionsföretagen skulle bli den största respektive tredje största konkursen i USA:s historia, omfattande nästan motsvarande 200 miljarder kronor i samlade skulder. Bland de stora långivarna finns Amerikas tredje största bank, Bank of America, och näst största bank, J.P. Morgan Chase. De kan nog i och för sig smälta de låneförluster som kan bli aktuella. Men den större frågan är hur en rullande energikris, som vänder ekonomin neråt i Kalifornien, inverkar psykologiskt på en recession som redan börjat. Kanske stör det inte så mycket. Men ingen vet och alla är osäkra. Erfarenheten säger att kraften i

dynamiken från ekonomisk-psykologiska förlopp är svår att förutse.

Kortsiktigt går nu guvernör Gray Davis och delstatslegislaturen i Sacramento in som mellanhand. De köper kraft från omgivande delstater och säljer den med förlust till distributionsbolagen. Skattebetalarna får stå för kalaset, som kostar miljarder och som föranleder Standard and Poor att sänka kreditvärdigheten för obligationer utgivna av delstaten. President Clinton beordrade grannstaterna att leverera överskottskraft till Kalifornien. Bush har nu förlängt denna order i två veckor men gjort klart att det därefter är stopp. Kalifornien har fått en kort resit, det är allt.

Kanske tar delstaten över skulderna och samtidigt ägandet av distributionsföretagen, ungefär som svenska staten gjorde under bankkrisen. Men inte heller det är en långsiktig lösning. Guvernören måste överge sin linje att låsa konsumentpriserna. Processen för att bygga nya kraftanläggningar måste förenklas.

Inte en enda ny större kraftanläggning har byggts i Kalifornien under de senaste tio åren, samtidigt som delstatens ekonomi växt med 34 procent. Orsakerna är dels svåra planprocesser ("inte på min tomt"-syndromet), dels allmän osäkerhet om reglerna för marknaden. Texas, för att ta en signifikant jämförelse, har bara under de senaste fem åren byggt 22 nya kraftanläggningar samt tillåtit långtidskontrakt som utjämnat för svängningarna på spotmarknaden. Inte undra på att Bush nu inte utan vidare vill gå in och rädda Kalifornien från dess egna politiska dumheter.

Det är inte över än. I Sverige föreställer vi oss att januari är toppmånaden i åtgång av energi. I Kalifornien är vintern tvärtom lågsäsong. Delstaten gör av med 25 procent mer el sommartid! Det beror på behovet av luftkonditionering samt jordbrukets väldiga behov av konstbevattning. Omgivande delstater tömmer nu sina redan alltför låga vattenmagasin för att hjälpa Kalifornien akut. Vad händer då till sommaren

Även om en del är speciellt för USA finns det viktiga lärdomar att dra också för Sverige:

- a) I fråga om energi är det inte bara att knäppa med fingrarna. Det tar många år att bygga nya anläggningar, och om man missat att i tid bereda marken för investeringar i kraft och överföringskapacitet går detta inte att reparera i all hast.
- b) Priset för osäkerhet är högt. Kraftanläggningar måste, för att bli lönsamma, kunna användas på goda villkor i decennier. Om politiken är oklar och osäker uteblir investeringarna.
- c) När man har stoppat kärnkraften kommer fossila bränslen att stå för hela tillskottet. Kol, olja och naturgas svarar nu för 72 procent av elproduktionen i USA, vatten för 13 procent och kärnkraft för knappt 15 procent. Av tillskottet fram till 2020 beräknas naturgasen stå för 92 procent och kol för ytterligare 6 procent, sammantaget 98 procent av ökningen via fossila bränslen samtidigt som världen konfererar på temat "global warming"! Inte ens i Kalifornien, med dess högteknologi och sol, räknar någon seriöst med solceller i kalkylerna. Kan vi göra det i våra energibeslut, uppe vid polcirkeln

Hans Bergström är docent i statsvetenskap och fristående kolumnist i DN. Han är under våren Shorenstein Fellow vid Kennedy School, Harvard, USA

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt